

BEJN L-AHHAR U L-EWWEL TAS-SENA

Ta' PAWLU CACHIA

Is-sena fiha tnax-il xahar: meta thares lejhom f'daqqa, tarahom hafna; izda inti u tahli l-jiem taghhom issibhom li joghsfru bhal ghabra ma' ziffa rih. U wara li tkun dammejthom wiehed wara l-iehor, issib ruhek ixjah fis-snin u fit-tigrib tad-dinja. Is-sena li tidhol fuq dik li minnha tkun ghadha kemm harġet ruhha, iġġaghlek tifraħ għax thossok li wasalt f'xifer ta' sena ohra ġdida; imma mohħok malajr donnu jiddallam fil-ħsieb li ma tistax tghid jekk taghlaqhiex bħalma għalaqt il-wahda li tkun ħriġt minnha.

L-ahħar jum tas-sena kulhadd jixtiequ jghaddi f'ghamża t'ghajn biex tfittex tibda s-sena l-ġdida. Dari fl-ahħar tas-sena kien jingħad li toħroġ iddur l-Imlejka, il-mara tal-Gawgaw, li skond Patri Manwel Magri, S.J., ġejja minn Malka li tffisser sultana, sultana ż-żghira li l-Feniċi kienu jaghtuha ġieh bħala alla mara flimkien mar-raġel tagħha kawkew, li ahna nsibuh aktar b'gawgaw. Patri Magri fil-ktieb tiegħu "X'Jghid il-Malti" (1925), fuq din is-sultana jghid hekk: "Fl-ahħar tas-sena, iġhidulek xi nies, tiġi l-Imlejka; naghmluha l-fwieha fid-dar għal meta tiġi; għax jekk issib il-fwieha ġġibilna r-riżq: jekk ma nsibhiex ma ġġibhulniex".

Dan it-twemmin fieragħ inqered għal kollox minn fostna; għaliex milli jidher ukoll fi żmien Magri dan kien diġa mar lura u ntesa.

L-ghada tisbah sena ġdida u d-dhul tagħha jsir fost il-ferħ tad-djar, it-tisfir tal-vapuri, ix-xalar fis-swali taż-żfin, it-tislim u x-xewqat tajba; u ma' kollox, ma jonqosx iċ-ċekċik tal-flus mit-tfal.

Iva, iċ-ċekċik tal-flus! Fl-ewwel tas-sena tiġi l-Istrina: meta t-tfal imorru fuq dak li jkun, forsi matul is-sena qatt ma kienu taw kasu, l-aktar xi nannu jew xi ziju, biex wara li jkun tawh is-sena t-tajba bil-hatfa, iżerżqilhom xi haġa tal-fidda f'idejhom halli mbagħad dak li jiġbru jaghtuh lil ommhom sabiex bihom tixtrilhom xi haġa li jkollhom bżonn.

Il-gost tat-tfal li jiġbru hafna flus mhux biex ikollhom x'jonfqu, izda biex joqogħdu jsarrfu u jghoddu għal min jaf kemm-il darba, u wkoll biex jagħmlu l-piki ma' huthom u shabbom.

Dun Gużep Farrugia fil-ktieb li hareġ fl-1909, "Id-Drawwiet tal-Maltin" li jġib in-Nru. 85 tal-"Kotba tal-Mogħdija taż-Zmien", kellu dan xi jghid dwar din id-drawwa tat-tfulija: "Sbiħ l-ewwel ta' Jannar, qtajja' ta' tfal tilmahhom minn kmieni jduru mat-toroq,

sew fl-ibliet sew fl-irhula, b'kaxxetta żghira tal-ghuda f'idejhom. Kull tifel li jixtieqlek 'is-sena t-tajba', jitolbok strina billi jibda ferhan iċċekċek il-kaxxa li jkun fiha xi ftit tliet u sittiet u minn għalih ghandu xi dinja!"

Il-kelma strina ġeja minn żmien ir-Rumani, ghax wahda mill-allat nisa tagħhom kien jismha "Strenia". Hu maħsub li l-ghoti tar-rigali u l-flus fl-ewwel tas-sena nbeda mill-istess Rumani li kienu jagħtu lil hbiebhom friegħi maqtughin mill-bosk ta' din l-alla pagana. Aktar wara bosta żmien l-ghotjiet bdew isiru lil Janus — l-alla ta' l-ewwel xahar tas-sena li kellu rasu b'żewġ uċuh.

F'Malta, fi żmien il-kavaleri, sew il-Gran Mastri kif ukoll l-Isqfijiet lill-qaddejja tagħhom kienu jagħtuhom ukoll xi haġa ta' l-istrina.

L-istrina fi żminijietna qiegħda tmut helu helu, ghax it-tfal ma għadhomx jistennu l-ewwel tas-sena biex idabbru xi haġa tal-flus; tista' tgħid li għalihom, l-istrina hija s-sena kollha. Jerga', illum, l-istrina ma tfixsirx għajr dawk ir-rigali li wiehed jaqla' u jagħti nhar il-Milied.

Drawwa oħra li mietet u ndifnet ma' l-aħħar gwerri kienet dik li jxerrdu l-ġir fuq l-ghetiebi tad-djar, l-aktar fuq dawk tal-hwienet, biex filwaqt li jagħtu s-sena t-tajba, jaqilghu xi żewġ soldi.

Magri jghidilna li f'"gheluq is-sena, kulhadd jixtieq lil għajru s-sena t-tajba; u ma jonqos qatt f'Malta u Għawdex min ibajjadlek l-ghatba tal-bieb". Din kienet id-drawwa tal-Qarniża li b'hasra Patri Manwel ma lahaqx tana dak kollu li kien jaf fuqha billi l-mewt hatfitu wisq hesrem fl-1907.

Mikiel Anton Vassalli jgħarrafna li nhar lejlet l-istrina kienu jingabru xi rġiel u johorġu jdur mat-toroq idoqqu u jgħannu. Dawn kienu jieqfu quddiem il-bieb ta' xi wiehed għani u hemm, barra li jixtiqule s-sena t-tajba, joqogħdu jgħannu u fl-ghana tagħhom jibdew ifahhruh u jsemmu l-hwejjeg tajba tiegħu u tal-familja, jekk dan jiftaħ idej magħhom. Izda jekk ihallihom b'xejn, b'rasu jdur; ghax halli għalihom kemm ighajruh, u jaslu saħansitra biex jikxfulu d-difetti u l-borom kollha tiegħu. Fl-aħħar imbagħad, biex ma jhalluhiex nieqsa għall-melha, minflok ġir ixerrdulu faħam biex jurah li f'dik id-dar ġej l-ghali u swied il-qalb.

Fid-dizzjunarju tiegħu, De Soldanis isemmi li wiehed minn dawk tal-Qarniża, xi drabi kien jilgħabha tal-mejjet, jintefa' minn tulu fl-art u wara li jdumu għomor iżangru u jibbahardu fuqu u jiddieħku, dak iqum biex imorru banda oħra. Gużè Cassar Pullicino jzomm li din id-drawwa nqagħtet xi miżt sena ilu; meta wiehed li kien qed

jagħmilha ta' mejjet, miet tassew u x'hin raw hekk, il-Maltin skerrhu dan il-logħob u nqatgħu minnu darba għal dejjem.

It-taqbil, li kien jingħad meta kienu jieqfu quddiem il-bibien biex jagħtu x-xewqat tas-sena l-għdida u fl-istess hin jiġbru xi haġa tal-flus, kien xi haġa hekk:—

“Gejna tal-Qarniża wara biebek,
Agħtina minn dak li għandek;
Is-sena t-tajba, u l-għatba mbajda!
Bajjadielek is-Sultan,
Tuh (Tieh) xi haġa karità
Biex jitma' 'l dawk it-tfal . . . ”

Magri, għalkemm iħalli barra l-ewwel żewġ versi, fl-aħħar iżid dan il-vers:—

“Flokha, l-Għawdxin kienu jhobbu jgħidu:—
“U jhallas lil Baskal . . . ”

Dan l-aħħar, daqs ghoxrin sena ilu, drawwa ohra ħadet post l-Qarniża. Din kienet tiltaqa' xi ċorma bandisti u johorġu jiġġerrew mat-toroq biex huma wkoll idabbru xi haġa tal-fidda mid-djar li wara kienu jaqsmuha bejniethom. Izda llum din spiċċat bħad-drawwiet l-ohra.

Is-superstizzjonijiet fuq l-istrina ma jonqsux. Fl-antik kienu jaħsbu li min jiekol il-kawlata fl-ewwel tas-sena kien ikollu jqaxqax u jgerrem l-għadam tal-perżut matul it-tmax-il xahar. Kienu jgħidu wkoll li min jiekol il-kaboċċi kellu jgħaddi s-sena kollha jokrob u jgorr. It-twissija dwar din kienet tghid hekk: “Bejlek għajnejk tiekol il-kaboċċi fl-ewwel tas-sena għax inkella tghaddi haġja mxuma sena shiha”. Hemm min igħid ukoll li min ma jkolx mal-familja fl-ewwel tas-sena, ma jarax it-tmien tagħha, u llum għad faċal nies li ma jikluw laħam fl-istrina iżda hut, għax dan igħib ir-riżq.

Izda l-ewwel jum tas-sena għandu jkun għaziż għalina; għax fih għandna niftakru li l-Hanin Alla jkun tana l-għajnuma biex nib-dewha; imma jekk ma narawx il-bieb tat-tmax-il xahar jingħalaq warajha, f'idejha!